

tilaiva *SS Crown Arun*, joka oli jäänyt jälkeen HX71-saattueesta lastinaan 2800 kaivospölkkyä. Niitä oltiin viemässä Quebecin Gaspésta Hulliin. Laiva oli alkujaan ollut saksalainen rahtilaiva *Hannah Böge*, mutta *HMS Somali* oli kaapannut sen sodan ensimmäisenä päivänä ja vienyt Orkneysaarille, jossa saksalaismiehistö vangittiin ja laiva otettiin brittien käyttöön. Pällikkö Hugh Laurence Leaske otti kaiken mahdollisen irti laivan nelisynterisestä höyrykoneesta, mutta se riitti parhaimmillaankin – painolastissa – 10 solmuun, mihin U-99 pystyi helposti.

Kretschmer tiesi paljastuneensa, mutta oli liian kaukana torpedohyökkäykseen eikä toisaalta halunnut ryhtyä ampumaan tykillä, sillä tähystäjät olivat havainneet laivan kannella kaksi puolustusasetta. Sen sijaan hän koukkasi eteenpäin hyökätäkseen sukelluksista, jolloin kirkkaasta kuunvalosta ei olisi apua vihollisen tähystäjille. U-99 sukelsi kello 4.00 torpedohyökkäystä varten.

Hyökkäysperiskooppi oli kuitenkin käyttökelvoton, sillä sen näköputkeen oli päässyt kosteutta, joka oli samentanut peilit ja okulaarin, eikä periskoopin putken lämmittämisestä ollut mitään hyötyä. Kretschmer tähtäsi sen sijaan ohjaamon suuremmalla yöhyökkäysperiskoopilla, jonka suuremman aukon ansiosta näkyvyys kuunvalossa oli erinomainen. Sukellusvene yritettiin pitää 11 metrin syvyydessä, mutta komentotorni paljastui useaan otteeseen ennen sähkötorpedon laukaisua nelosputkesta kello 4.44 ja kerran myös sen jälkeen. Välimatkaa oli vain 500 metriä, ja on luultavaa, että hetkeksi pinnalle noussut komentotorni varoitti brittitähystäjiä vaarasta, sillä alus teki tiukan käännöksen ja Kretschmerin toinenkin torpedo meni ohi.

Kretschmer nousi pintaan ja kiihuhti eteenpäin yrittämään toista torpedohyökkäystä päivänvalossa. Lähes neljä tuntia myöhemmin U-99 oli taas asemissa ja kello 8.32 kolmosputkesta lähti matkaan sähkötorpedo, joka osui *Crown Arunin* keulaan 43 sekuntia myöhemmin. Rahtilaiva käännähti niille sijoilleen syvällä vedessä, muttei kuitenkaan uponnut ehkäpä puukuorman kelluttamana. Viitosputkeen ladattiin uusi torpedo samalla kun Kretschmer seurasi miehistön poistumista laivasta. Kukaan 25-henkisestä miehistöstä ei heittänyt henkeään. Yli tuntia myöhemmin U-99 nousi aalloista ja tykkimiehistö alkoi tulittaa aluksen vesirajaan sen upottamiseksi. Maaliin osui 102

ammutusta kranaatista ainakin 30, joiden joukossa oli sekä paine- että fosforikranaatteja. Lopulta kolhiintunut ja palava rahtilaiva kellahti ympäri ja upposi 23 minuutin tulituksen päätteeksi. Kretschmer lähestyi pelastusveneitä ja kysyi eloonjääneiltä lastista ja määränpäystä, jolloin saatiin vahvistus jo aiemmin radioviesteistä selvinneelle laivan nimelle. Siinä vaiheessa tähytäjät äkkäsivät kovaa vauhtia taivaanrannasta lähestyvän *HMS Winchelsea*. Kretschmer sukelsi ja hivutettiin kauemmas samalla kun putkiin ladattiin uudet torpedot. Kauppalaivan eloonjääneet pelastettiin ja vietiin Liverpooliin.

Syyskuun 18. päivänä hieman puolenyön jälkeen radiohytissä ollut Kassel vastaanotti U-65:n aiemmin välittämän viestin: ”16.00: vihollissaattue havaittu karttaruudussa AM 1574. Kurssi etelään, 8 solmua, kosketus menetetty.” Kretschmer lisäsi vauhtia ja yritti tavoittaa saattueen etsien sitä Rockall Bankin pohjois- ja itäpuolelta, mutta jäi tyhjin käsin aaltojen taas voimistuttua ja näkyvyyden huononnutta. Seuraava havainto tehtiin vasta varhain 20. syyskuuta, sillä kertaa Prienin U-47:stä: ”Vihollissaattue näköpiirissä. Karttaruutu AL 1968, kurssi itään, hidas vauhti.” Sukellusvenelaivaston esikunnassa Dönitz lähetti viipymättä käskyt kaikille kynnelle kykeneville sukellusveneille U-47:n pysytellessä saattueen kannoilla yhteysaluksena. Tarkoituksena oli kokeilla vielä lapsenkengissä ollutta susilauma-taktiikkaa.

U-47 yhytti lähestyvän saattueen. Samaan aikaan merivoimien tiedustelu sieppasi kurssiohjeet, jotka oli osoitettu vihollisen lännestä tulevalle saattueelle. Aluksi näitä kahta saattuetta epäiltiin yhdeksi ja samaksi, sillä sukellusvene aluksi ilmoittama kurssi vastasi melko tarkasti tiedustelun saamia tietoja. Kaikki lähellä olleet sukellusveneet käskettiin hyökätänsasemiin vihollisen reitille, jotta ne pääsisivät shyttämään saattueen päivänvalossa. U-47:n myöhemmistä ilmoituksista nähtiin kuitenkin selvästi, että saattue oli kaartamassa kaakkoon, jolloin sukellusveneiden käskettiin iskeä sitä vastaan U-47:n ilmoitusten perusteella.⁴⁶

Prienin ampumatarvikkeet olivat vähissä, sillä hän oli menestyksekkään partiomatkan aikana upottanut kuusi laivaa, viisi SC2-saattueesta. Hänelle oli langennut kammoksuttu – ja tylsä – tehtävä tarkkailla Atlantin säätä ja välittää Saksan asevoimille säätietoja, joten nyt

hänen vastuullaan oli lähettää ajoittaisia sijaintitietoja alueelle koontuneille sukellusveneille. Saattue oli jo saanut kärsiä luoteisesta myrskytuulesta, joka oli aiheuttanut hävitystä kauppalaivojen keskuudessa. Paikallaan pysyminen oli ollut mahdotonta varsinkin suuremmille laivoille, kun pilviä hipovat aallot paiskautuivat kannelle murskaten vähän väliä pelastusveneitä, jotka oli käännetty hyökkäysten varalta valmiiksi laitojen ulkopuolelle. Osa aluksista erkani saattueesta sen päästyä tyynemmille vesille. Valtamerietapin saattoalukse-
na toiminut aseistettu kauppalaivaristeilijä *HMS Jervis Bay* oli poistunut paikalta ja alusten odotettiin kulkevan 20 tuntia yksin ennen kuin Ison-Britannian läntisten merialueiden joukot tavoittaisivat saattueen iltapäivällä 21. syyskuuta. Kaiken lisäksi sää oli epätavallisen leuto, kun Atlantilla puhalsi vain heikohko lounaistuuli. Satunnaiset sadekuurot tarjosivat suojaa muuten kirkkaana pilvien raoista paistaneessa kuunvalossa.

Prienin kutsumista aluksista U-99 oli lähimpänä ja saapui saattueen oletettuun sijaintiin ensimmäisenä. Perässä seurasivat pian U-48, U-65, U-38, U-43, U-32 ja U-100. Keskiyöhön mennessä Kretschmer oli alueella, josta odotti löytävänsä kookkaan saattueen, muttei nähnyt mitään ja käänsi kurssiin etelään. Syyskuun 21. päivänä kello 2.25 Kretschmerin tähystäjät havaitsivat 42 laivan HX72-saattueen takanaan oikealla, ja U-99 valmisteltiin välittömästi taisteluun, vaikka se ei valmiissa hyökkäysasemissa ollutkaan.

Alus on epäsuotuisissa asemassa kuunvalossa. Tumman pilven peittäessä kuun hetkeksi hyökkäämme suurimman laivan, säiliöaluksen kimppuun. Hyökkäyksen aikana kuu alkaa taas paistaa, joten joudumme laukaise-
maan kaukaa.⁴⁷

Kretschmer tiesi, että kuunvalossa jopa tyyppin VII sukellusve-
neen pieni ja syvälläkin kulkeva hahmo oli helppo erottaa. Saman erinomaisen näkyvyyden ansiosta Prien pystyi helposti varjosta-
maan HX72-saattuetta ja muut sukellusveneet tavoittivat sen, mut-
ta toisaalta toiminta oli hyökkäävien sukellusveneiden kannalta
vaarallista. Idässä loistaneen kuun takia yö oli valoisa, tuuli oli laan-
nutun hienoiseksi vireeksi ja Atlantin pinta hädin tuskin väreili. Kel-

lo 3.12 kakkosputkesta laukaistiin sähkötorpedo Bargstenin käyttäessä UZO-tähtäyslaitetta ja Kretschmerin seuratessa kokonaistilannetta kuunvaloa manaten. Etäisyyttä oli 1350 metriä, mikä oli enemmän kuin Kretschmer oli toivonut, sillä hän halusi turvautua suosikkimenetelmäänsä eli saattueen keskelle tunkeutumiseen. Kun pitkin sukellusvenettä tarkkaillut ajanottokellot näyttivät jo 90 sekuntia, kuultiin osuman synnyttämä vaimea ääni, ja kohteena olleen säiliöaluksen keulasta nousi mustavalkoinen vesipatsas 30 metrin korkeuteen. Kookas laiva kaarsi sivuun saattueesta ja alkoi upota lähes saman tien keulasta, mutta etukannen painuttua Atlantin aaltoihin se jäi paikoilleen eikä suostunut vajoamaan syvemmälle. Eloonjääneiden kiiruhtaessa pois aluksesta onnistuttiin sieppaamaan hätäviesti, josta tankkeri tunnistettiin 9154 tonnin *MT Invershannoniksi*. Brittiläinen moottorialus oli tuomassa 13241 tonnia meriministeriön polttoainetta Curaçoaasta Scapa Flow'hun. Torpedo osui erikoisvalmisteisen tankkerin keulaan, jossa oli tyhjillään kuivalle lastille tarkoitettu ruuma. Kaikki päällikkö William Richardson Forsythin 84 miehistönjäsentä – valtaosa kiinalaisia – jättivät aluksen kolmen pelastusveneen kyydissä. Kretschmer tiesi, että vielä tarvittiin armonlaukaus, mutta laiva ei selvästikään ollut lähdössä minnekään, joten hän päätti palata sen luo myöhemmin hyökkäyksen jälkeen.

Saattueen laitamilla hiljalleen vaaninut Kretschmer löysi yllätykseen liikkumattoman U-47:n reitiltään ja pääsi peräti huutoetäisyydelle, josta tunnistautumismerkkiä jouduttiin väläyttämään pienellä lampulla kahdesti ennen kuin saattueeseen keskittynyt tarkkaamaton tähystäjä sen huomasi. U-47 kääntyi heti oikeaan ja lähti liikkeelle ennen kuin Prien nousi torniin ja rauhoitteli tähystäjiään. Prien epäilemättä nuhteli pelästynyttä miehistöään virheestä, joka olisi tositalanteessa voinut osoittautua äärimmäisen kalliiksi ja jollaista ei kokeneessa sukellusveneessä voitu hyväksyä. Robertson kirjoittaa, kuinka sukellusveneet näyttivät jälkikäteen toisilleen tunnistautumismerkit, kunnes olivat niin lähekkäin, että pystyivät vaihtamaan kuuluisia megafonien avulla.

Prien huikkasi toiseen alukseen: ”Tämä ei olisi onnistunut, jos minä olisin ollut tornissa, Otto. Pelästyit vahdeilta löysät housuun.”

”Käske tähyistäjät torniin,” Kretschmer vastasi pisteliäästi.⁴⁸

Invershannonin irtautuessa saattueesta *SS Tregarthenin* matkassa ollut saattueen komentaja H. H. Rogers yritti välttää vaaraa kääntymällä vasempaan ja kiihdyttämällä 10 solmun nopeuteen. U-99 oli kuitenkin kauppalaivoja nopeampi, joskin Kretschmer pani merkille, etteivät loput laivoista olleet säiliöaluksen veroisia maaleja, vaan pääosin 6000-tonnisia tai sitä pienempiä. Hän siirtyi nopeasti saattueen oikeaan sivustaan ja laukaisi yhden sähkötorpedon 580 metristä kohti raskaassa lastissa kulkenutta rahtilaivaa. Torpedon osuttua keskelle aluksen kylkeä se halkesi kahtia ja upposi 40 sekunnissa. Alus oli brittien 3668-tonninen *SS Baron Blythswood*, joka vajosi nopeasti pohjaan 5450 tonnin rautamalmilastinsa vetämänä. Niin nopeasti, että päällikkö John Maclardy Robertson Daviesin 35-henkisestä miehistöstä mahdollisesti vain yksi selvisi hengissä. Laukauksia tuli lisää:

- 3.47 Yksi torpedo kohti saattueen suurinta rahtilaivaa tuhannesta metrillä. Täysosuma keskelle. Laiva kaartaa pois ja pysähtyy voimakkaasti oikeaan kallistuneena. Se lähettää radioitse nimensä ja sijaintinsa. Alus on brittihöyrylaiva *Elmbank*, 5156 tonnia. Lastina puuta.⁴⁹

Aluksen päällikkö Harold Tyler Phillips ja yksi miehistönjäsen, ruorimies Ali Hasan saivat surmansa hyökkäyksessä, mutta loput 54 eloonjäänyttä nousivat pelastusveneisiin. Tälläkään kertaa laiva ei suostunut uppoamaan ja Kretschmer päätti komentaa tykkimiehet taas kannelle tekemään siitä selvää, kunhan pelastusveneet olivat ehtineet kauemmas. Vesirajaan ammuttiin 88-millisiä kranaatteja yhteensä 41, ja Prienin U-47 liittyi seuraan tarjoamaan oman panoksensa armoniskun antamiseen.

Olin tulittamassa laivaa, kun [Prien] kysyi megafonilla – hän oli hyvin lähellä – antaisinko hänen tykkimiehistönsä harjoitella ampumista muutama laukauksen verran. Minä vastasin tietenkin myöntävästi ja niin miehet tekivätkin – osumatta kuitenkaan kertaakaan alukseen! Myöhemmin

sain kuulla hänen suuttuneen kovasti, keskeyttäneen ammunnan ja poistuneen saattueen taakse.⁵⁰

Kretschmerin tykkimiehet ampuivat edelleen *Elmbankia*, joka oli syttynyt palamaan runkoa ja lastia piiskanneiden paine- ja fosforikraanaattien voimasta. Ei aikaakaan, kun Prienin sukellusvene lähti matkoihinsa ja Kretschmer päätti upottaa kohteen perästä laukaistulla torpedolla, joka kuitenkin räjähti ennen aikojaan ponnahtettuaan useaan otteeseen vedestä ilmaan. Kaikki sukellusveneen kannen alle säilytyt torpedot oli nyt laukaistu, ja kun paikalla ei ollut ainuttakaan saattoalusta, Kretschmer käytti pimeyden viimeisiä rippeitä hyväkseen siirättämällä ulkokannen alle varastoidut kaksi torpedoa aluksen sisään. Tehtävä oli suoritettu kello 7 ja U-99 palasi antamaan *Invershannon*-säiliöalukselle armonlaukauksen samalla kun keula- ja peräputkia ladattiin. Aluksen päätykin ampumatarvikkeet oli kulutettu loppuun, eikä maalia onnistuttu rei'ittämään 20-millisen ilmatorjuntatykin laukauksilla vesirajaan, joten Bargstenin käskettiin laskea jolla veteen ja käydä asettamassa laivaan räjähdyspanokset yhden alikersantin kanssa. Ristiaallokko täytti jollan kuitenkin vedellä pian miesten noustua sen kyytiin, jolloin se upposi nopeasti ja jätti kaksikon veden varaan. Heidät poimittiin häpeällisesti takaisin U-99:n kyytiin. Sen jälkeen laukaistiin peräputkeen tuoreeltaan ladattu torpedo, joka nousi monta kertaa ilmaan ennen kuin osui säiliöaluksen perään ja räjähti. Räjähdys aiheutti lisää räjähdyksiä aluksen sisällä, jolloin sen mastot kaatuivat ja runko vajosi entistä syvemmälle. Kovia kokenut tankkeri ei edelleenkään vaikuttanut uppoavan, mutta Kretschmer oli saanut tarpeekseen. Aluksen ranka oli murrettu ja sen rungosta kuului lukuisia napsahduksia, kun se murtui komentosillan takaa. Uppoaminen oli enää ajan kysymys, mutta Kretschmer halusi päästä takaisin ajelehtiin jääneen *Elmbankin* luo sen uppoamisen varmistamiseksi. *Invershannonin* toisen perämiehen antama selonteko Kuninkaallisten merivoimien upseereille kertoo kanssakäymisestä U-99:n kanssa aluksen lopullisen tuhon aikana.

Alus upposi nopeasti keulasta ja sen epäiltiin painuvan pohjaan. Laiva hylättiin kolmen veneen lähtiessä sen luota kaikki miehet kyydissään; ensim-

mäistä johti päällikkö, toista ensimmäinen perämies ja kolmatta kolmas perämies. Kukaan ei loukkaantunut. Veneet loittonivat laivasta ja kiinnittyivät toisiinsa loppuyön ajaksi. Toisen perämiehen mukaan keskusteltiin mahdollisuudesta palata alukseen pumpppaamaan keulasta lastia mereen, mutta sitä varten avattava venttiilit olivat etukannella ja luultavasti veden alla. Sen vuoksi ja myös siksi, että lähistöllä saattoi olla sukellusvene, päällikkö päätti jäädä odottamaan aamunkoittoa.

Päivänvalossa veneet olivat ajelehtineet noin viisi meripeninkulmaa laivasta itään, josta lähdettiin takaisin alusta kohti. Pian sen jälkeen neljän tai viiden meripeninkulman päässä *Invershannonista* länteen nähtiin lähestyvä sukellusvene. *Invershannonin* vasemmalta ohittanut alus otti yhteyttä ensimmäisen perämiehen veneeseen. Sitten sukellusvene katosi näkyvistä *M/V Invershannonin* oikealle puolelle. Sukellusvene pysyi näkymättömissä puolisen tuntia sen jälkeen, kun pelastusveneet olivat nostaneet purjeet ja lähteneet pois laivan luota. Sen puolituntisen loppua kohden aluksen peräosassa sattui erittäin voimakas räjähdys. Siihen asti korkealla ollut perä alkoi upota, kunnes alus oli taas vakaa, mutta erittäin syvällä vedessä. Se jäi niille sijoilleen vajoamaan tasaisesti. Pian räjähdysten jälkeen sukellusveneeseen nähtiin loittonivan laivasta ja sukeltavan hetkeksi, minkä jälkeen se palasi pintaan ottamaan toistamiseen yhteyden ensimmäisen perämiehen veneeseen.

Mies, joka osoittautui *SS Baron Blythswoodin* ainoaksi eloonjääneeksi ja joka oli pelastettu pelastuslautalta sukellusveneeseen, siirrettiin ensimmäisen perämiehen veneeseen. Sukellusveneessä hänelle oli annettu kuivat vaatteet ja askillinen amerikkalaisia savukkeita. Toisen perämiehen mukaan savukkeet olivat samaa merkkiä kuin *M/V Invershannonilla*. Jos ne siirrettiin sukellusveneeseen toisen yhteydenoton aikana, vaikuttaa lähes varmalta, että vihollinen nousi laivaan ja tutki sen. Nähdäkseni on mahdotonta vahvistaa, siirrettiinkö mies ensimmäisen perämiehen veneeseen vihollissukellusveneeseen ensimmäisen vai toisen tapaamisen aikana. Lisäksi toinen perämies kertoo veneiden eronnan toisistaan kolme päivää myöhemmin, kun säätöhuone yöllä.⁵¹

Baron Blythswoodin ainoan eloonjääneen henkilöllisyydestä on ollut kiivastakin keskustelua. Robertson kertoo kirjassaan, että Kretschmer oli nähnyt vilahdukselta yksinäisen hahmon kesken *Elmbankiin* koh-

Raeder ojentaa Kretschmerille ritariristin Lorientissa 8. elokuuta 1940. Koko miehistö on pukeutunut briteiltä saaliiksi saatuihin helleasuihin, sillä saksalaiset univormut eivät olleet vielä ehtineet Wilhelmshavenista Lorientiin. Tilaisuuden kuvasi sotakirjeenvaihtaja Mannewitz.

Klaus Bargsten ripustaa kunniamerkin nauhan Kretschmerin kaulaan.

U-99:n eloonjääneet upseerit kuvattuna Bowmanvillen sotavankileirillä lokakuussa 1944. Vasemmalta oikealle: Volkmar König, Heinrich Petersen (sai ylennyksen ja luutnantin valtakirjan 1. heinäkuuta 1941), Otto Kretschmer, Hans-Joachim von Knebel-Döberitz ja Günther Rubahn.

Donald Macintyre palauttaa Otto Kretschmerin kiikarit 24. lokakuuta 1955 Wooden Horse Clubilla Lontoossa.